

Yulius
VOOR GEESTELIJKE GEZONDHEID

‘Stap voor stap, hap voor hap’

Autisme, eetproblemen en de invloed van
sensorische informatie verwerking

11 oktober 2018

Annemiek van Maanen - Weber
Verpleegkundig Specialist GGZ, gewichtsconsulent voor kinderen

Inhoud

- DSM-5
- Eetproblemen en autismespectrumstoornis
- Sensorische onder en overgevoeligheid
- ‘Stap voor stap, hap voor hap’ de behandeling
- Literatuur

Autismespectrumstoornissen in de DSM-5

Twee domeinen:

1. Beperkingen in de sociale communicatie en interactie
  - sociaal-emotionele wederkerigheid
  - non-verbale communicatie
  - vriendschappen en relaties

Alle drie
aanwezig

Autismespectrumstoornissen in de DSM-5

2. Repetitief gedrag en specifieke interesses

- stereotype spraak, motoriek, gebruik objecten
- routines, rituelen, moeite met verandering
- beperkte, stereotype interesses
- **sensorische over- en ondergevoeligheid**

- Mate van ernst (drie niveaus)

Twee van vier
aanwezig

Voedings- en eetstoornissen in de DSM 5

Eetstoornissen

- Anorexia nervosa
- Bulimia nervosa
- Eetstoornis NAO
- Ongespecificeerde voedings-of eetstoornis

Voedingsstoornissen

- Pica
- Ruminatiestoornis
- Vermijdende/restrictieve voedselinname stoornis
(Arfid: Avoidant/restrictive food intake disorder)

Bijkomende problemen????

- Slaapproblemen
- Eetproblemen
- Zindelijkheidsproblemen

Kenniscentrum kinder en jeugdpsychiatrie 2015

Komen eetproblemen meer voor bij mensen met autisme?

Kinderen met autisme
Kinderen zonder autisme

46-89 %
25-40 %

Benoit,2009; Kleinveld,2014; Le Clercq,2005; Nicolas,et al.,2008

7

A. van Maanen-Weber & F. van der Loos- Boudesteijn

Welke eetproblemen zijn er?

Gezonde voeding vormt de basis van gezondheid, een normale groei en ontwikkeling

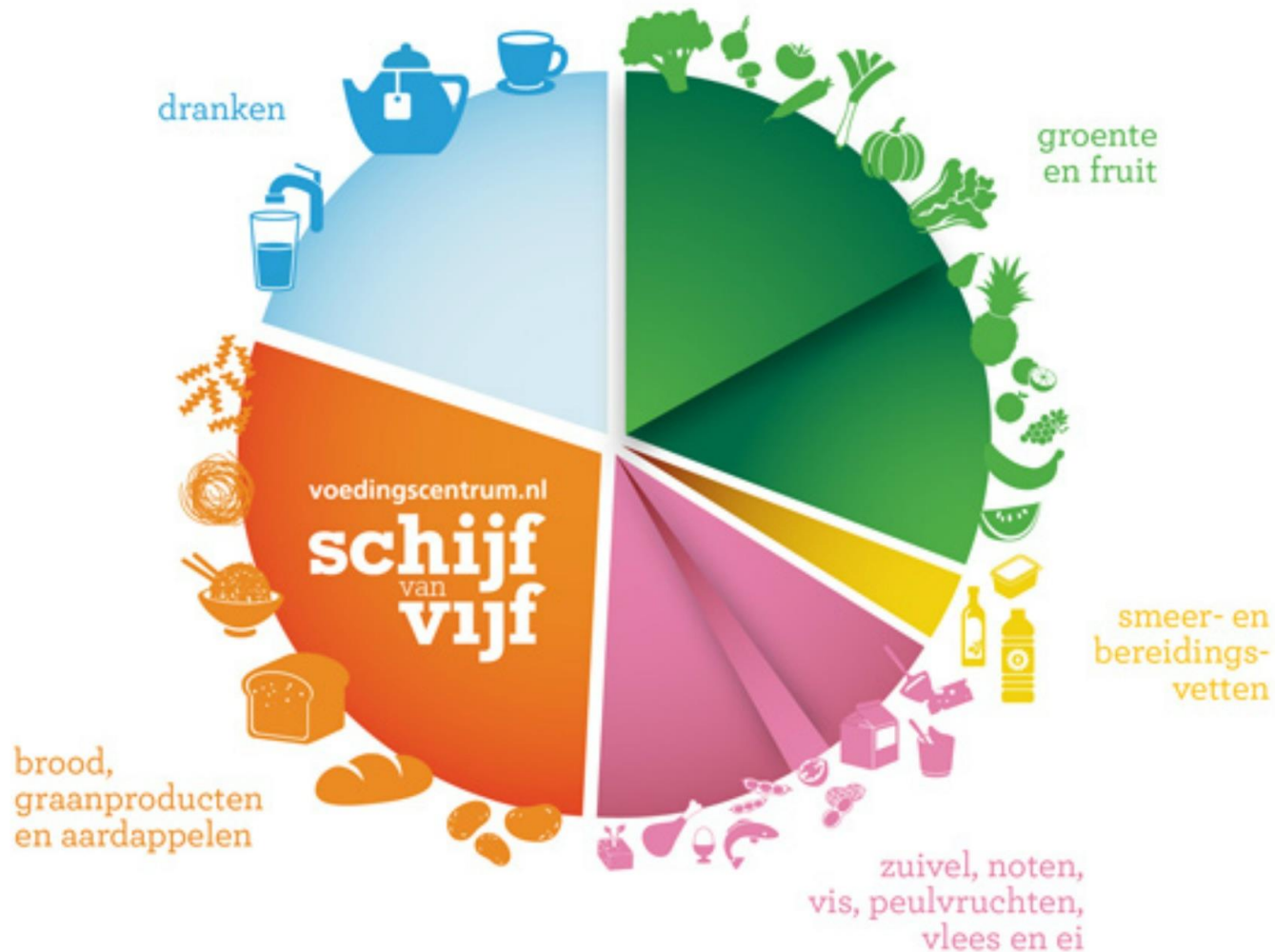
Eetproblemen en autisme

Meest voorkomende eetproblemen

- Sterke voorkeur voor bepaalde soorten of merken voeding
- Selectief op basis van textuur, kleur of smaak
- Angstig reageren om iets nieuws te proeven
- Weinig eten
- Vreemde eetgewoonten
- Vaste rituelen rondom eetsituatie

* Thomas Fondelli 'Autisme en eetproblemen', Ahearn (2001), Schmidt (2008)

Eten volgens de Schijf van Vijf

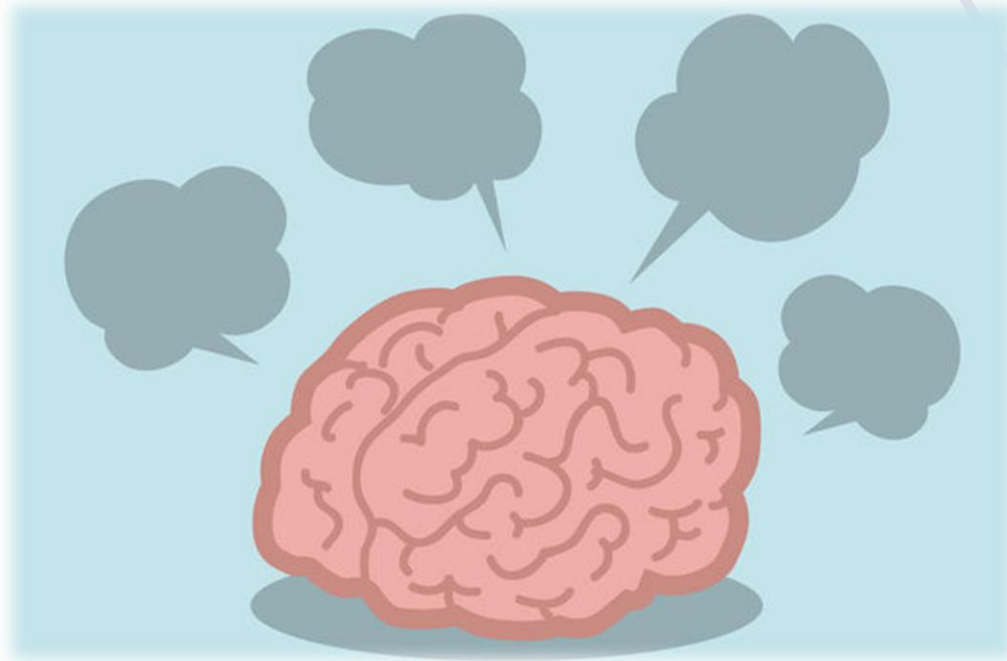

De schijf van vijf

volgens mijn kinderen

Welke invloed kunnen autisme kenmerken hebben op het eetgedrag?

Theory of mind

Het vermogen je te kunnen verplaatsen in de leefwereld van een ander. Rekening houden met gevoelens en gedachten van anderen

- Bij kinderen met autisme is dit vaak minder goed ontwikkeld

Wat wordt er van mij verwacht in de eetsituatie? Zowel het eten zelf als sociaal wenselijk gedrag vertonen in de eetsituatie, kunnen complexe opgaven zijn voor mensen met autisme

<https://www.youtube.com/watch?v=tkLRR2waiRw>

Centrale coherentie

Het vermogen om informatie samen te voegen tot een geheel

- Kinderen met autisme kunnen de wereld zien in puzzelstukjes Het lukt niet of minder goed om hier een volledige plaat van te maken
- Details als hoofdzaak zien, terwijl de echte hoofdzaak ze ontgaat

Het herkennen van voedingsmiddelen, voorspelbaarheid van merken/smaak.

Begrijpen van de eetsituatie, waar moet ik eten, wat, hoeveel, hoe?

<https://www.youtube.com/watch?v=yhRRHL2FNOw>

A. van Maanen-Weber & F. van der Loos- Boudesteijn

Executieve functies

De aanstuurfuncties van ons brein, sturen ons gedrag, onze gedachten en emoties aan. Ze zorgen voor de vaardigheden die nodig zijn voor het plannen en uitvoeren van doelgericht gedrag

- Kinderen met autisme hebben moeite met deze vaardigheden

Moeite met zelfstandig koken

Moeite met automatiseren van handelingen

Lang over de maaltijd doen

<https://www.youtube.com/watch?v=DR6vKwQgWNo>

15

A. van Maanen-Weber & F. van der Loos- Boudesteijn

Sensorische ondergevoeligheid en overgevoeligheid

- Mensen met autisme reageren vaak anders op prikkels
- Hyper of hyporeacties
- Eten is een activiteit waarbij alle zintuigen maximaal geprikkeld worden

Overprikkelingstheorie

Wat is overprikkeling?

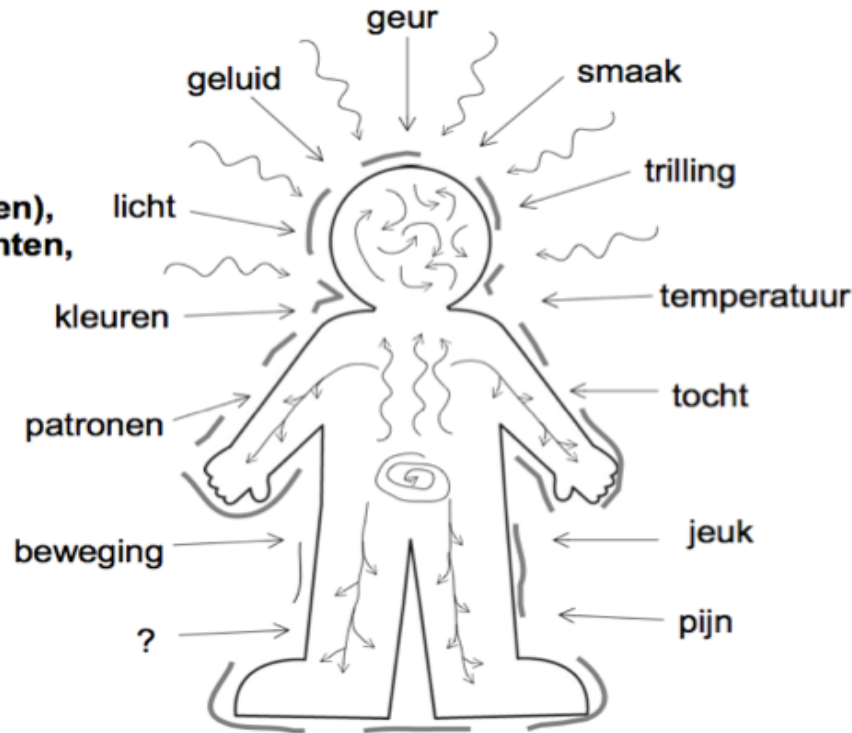
heel veel prikkels,
die minder goed
gefilterd worden

van buiten (zintuigen),
van binnen (gedachten,
gevoel, gevoelens)
en vice versa

andere manier
van informatie-
verwerking

leerstof in
competitie met
andere prikkels

~~~~~ leerstof

te veel prikkels,
leren is niet meer
mogelijk

veel prikkels, leren
gaat moeilijk

weinig prikkels,
leren gaat goed

doel: minder prikkels

doel: beter omgaan met prikkels

<https://youtu.be/K2P4Ed6G3gw>

Hoeveel zintuigen zijn er?

a. 5

b. 7

c. 10

Externe zintuigen

Gehoer

Smaak

Zicht

Geur

Tast

Interne zintuigen

Vestibulair

Proprioceptie

Introproceptief

Nociceptie

Thermoceptie

Eigen smaak -en geurbeleving

Wat lustte u als kind of nu als volwassene, absoluut niet?

Stel je voor dat iemand naast je dit eet en dat je overweldigd wordt door de geur ervan....

- Wat roept het hieraan denken bij je op?
- Hoe lastig is het om dit voedsel moeten eten?

Oefening ‘Prikkel’s

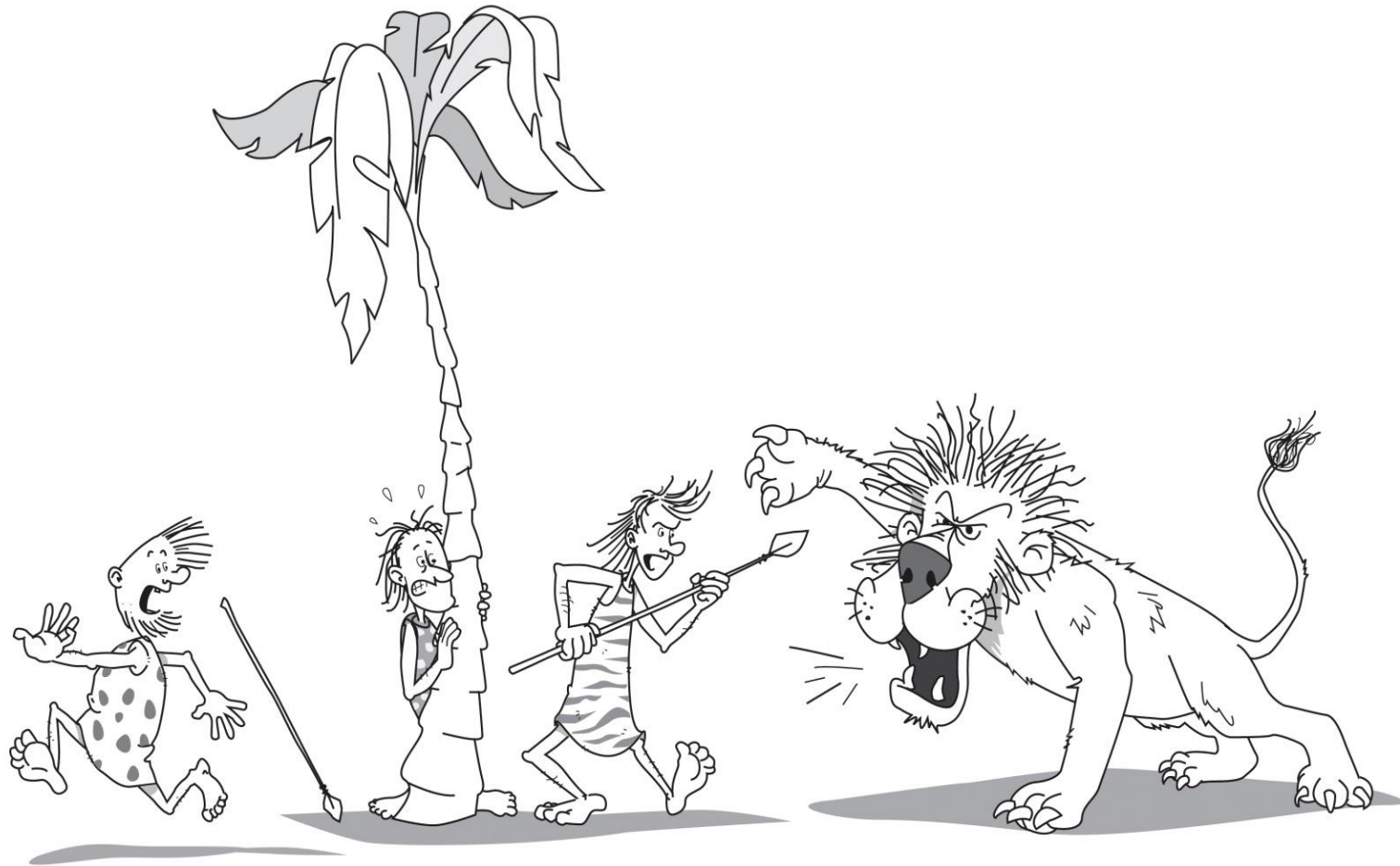
Welke prikkels verwerkt u op dit moment?

- Oog
- Oor
- Neus
- Mond
- Tast
- Evenwicht
- Beweging

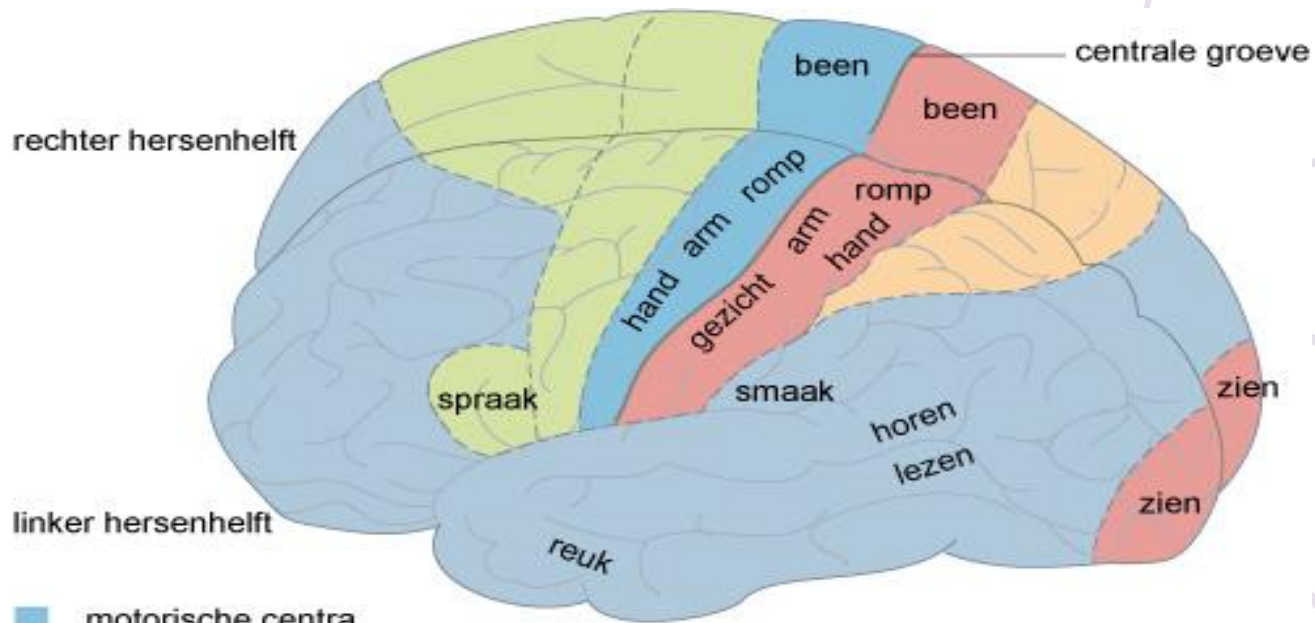
Filmpje Sensory Overload

<https://youtu.be/K2P4Ed6G3gw>

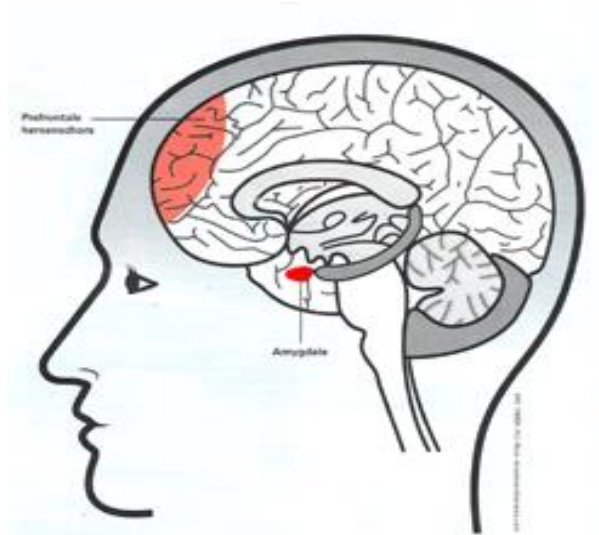
Vechten, vluchten, verstarren

- motorische centra
- motorische centra voor complexe bewegingen
- sensorische centra
- sensorische centra voor het herkennen van informatie van de zintuigen

Het gedrag wat je ziet..

Vechten:

Geïrriteerd of boos reageren, hevige emoties tonen, dominant gedrag vertonen, uitdagen, uitschelden, vuisten ballen

Vluchten:

Weglopen, weigeren, wegkijken, huilen, niet luisteren of antwoorden, niet aanspreekbaar, weerstand bieden, alternatieven verzinnen

Verstarren:

Niet bewegen of niet reageren, lege blik, verstijven, wegdromen, de situatie niet overzien, geen reactie geven, opgeven

‘Prikkel niet kunnen verdragen’ of de wereld niet begrijpen maakt leren eten niet makkelijker

Niet kunnen of niet willen???

Doel behandeling

‘Stap voor stap, hap voor hap’

- Inzicht vergroten in oorzaken en factoren die een rol spelen bij het ontstaan/in stand houden van het eetprobleem
- Aanreiken van handvatten om hier adequaat mee om te gaan
- Verbeteren van het voedingspatroon

**Lekker is niet belangrijk,
je kunt leren lusten**

Lust ik niet

Lust ik wel

Oké

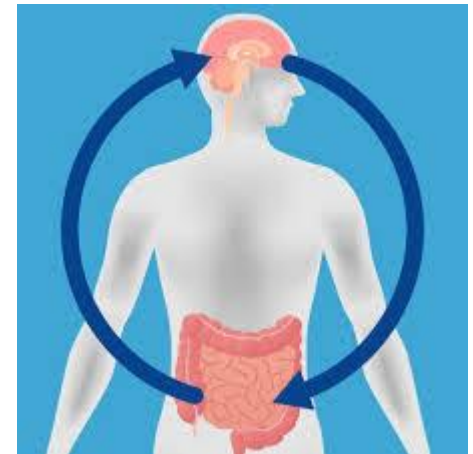

Hap	Het hap voor hap, leren lusten plan
1	Een klein stukje voeding op je bord verdragen
2	Een klein stukje voeding 5 tellen tegen je lippen houden
3	Een klein stukje voeding op je tong leggen
4	Een klein stukje voeding op je tong leggen en je lippen op elkaar doen. Tel tot 5
5	Een klein stukje voeding in je mond nemen, doe je lippen op elkaar, kauw een paar keer en spuug het uit
6	Een klein stukje voeding 5 tellen in je mond, kauw een paar keer en slik het weg met een slokje water

Hersenen - darm as

- communicatie tussen de hersenen en darmen via de nervus vagus
- 95% van de serotonine wordt geproduceerd in darmen
- darmbacteriën bepalen veel
- meer onderzoek is nodig

Nieuwe theorie

Peter Vermeulen

- het voorspellende brein
- de hersenen voorspellen en zintuigen reageren
- bij autisme meer voorspellingsfouten

Vragen en casuïstiek

Vragen?

- A.vanMaanen-Weber@Yulius.nl
- F.vanderloos-Boudesteijn@Yulius.nl

Volg ons op Facebook
Autisme, eten en prikkels

Meer weten & lezen?

Literatuur:

- Leven met sensaties
  - Uit de pas
  - Met plezier uit de pas
  - Wiebelen
  - Overprikkeld
  - Het aspergersyndroom
  - Waarnemen en zintuigelijke ervaringen bij mensen met autisme en aspergersyndroom
  - Ojee, ik eet
  - Prikkels in de groep
  - Autismen en eetproblemen
  - Moeilijke eters
  - Het hap slik weg boek
  - Autismen anders bekijken
- Winnie Dunn
Carol Stock Kranowitz
Carol Stock Kranowitz
Monique Thoonsen/Carmen Lamp
C. Dalgliesh
B. Myles
- O. Bogdasina
Karen den Dekker
R. de Hoog
Thomas Fondelli
Dr. L. Ernsperger/T. Stegen
www.difrax.com (gratis te downloaden)
Suzanne Agterberg-Rouwhorst